

НАПРЯМ 1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

ПЕРЕГЛЯД КОНСТИТУЦІЇ: ПРИКЛАД ФРАНЦУЗЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Бадида Андріанна Юрїївна

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Перегляд конституції дозволяє сприяти встановленню більш «якісного» правопорядку не лише на національному рівні (йдеться про посилення контролю за конституційністю законів), а й на міжнародному (йдеться про узгодження конституції з положеннями міжнародних договорів).

Механізми перегляду конституційних положень присутні у більшості держав світу. Звісно, що існують об'єкти, які не підлягають перегляду, вони зазначаються прямо у текстах основних законів, зокрема, йдеться про такі принципи, зміна яких підірвала б саме існування держави як такої. Французька Республіка не є виключенням у цьому контексті.

Правова перевага конституційного тексту над звичайним законом існує і вона цілком реальна. Жорсткі конституції – це конституції, які можна змінити лише за допомогою певних форм або процедур, які відрізняються від тих, які використовуються для звичайних законів. Французький вчений Мішель Верпо вважає, що конституційна реальність часто знаходиться між абсолютною гнучкістю і жорсткістю, причому шкала жорсткості залежить від процедур перегляду. Абсолютна жорсткість

заблокувала би будь-яку еволюцію. Ідеальне рішення, без сумніву, полягає у делікатному компромісі. Письмова конституція не обов'язково є жорсткою. Це можна спостерігати у французьких Хартіях 1814 і 1830 років або Конституційних актах 1875 року (Третя Республіка) [1].

Положення статті 54 Конституції Франції 1958 року надають Конституційній Раді (орган конституційної юрисдикції) повноваження щодо перегляду Конституції: якщо Конституційна Рада на запит Президента Республіки, Прем'єр-міністра або голови однієї із палат або 60 депутатів або 60 сенаторів заявить, що яке-небудь міжнародне зобов'язання містить положення, що протирічить Конституції, то рішення про ратифікацію цього міжнародного зобов'язання може бути дано лише після перегляду Конституції [2].

Процедура перегляду Конституції у Французькій Республіці була застосована 24 рази: хронологічно першим є Конституційний закон від 04 червня 1960 року щодо державних об'єднань, останнім є Конституційний закон від 23 липня 2008 року про модернізацію інститутів П'ятої Республіки [3].

Хто може ініціювати перегляд Конституції?

Якщо звернутися до історії Франції, то за Конституцією 1852 року, то перегляд ініціювався Сенатом, але ця пропозиція мала бути прийнята виконавчою владою (стаття 31) [4]. Так само, Сенатус-консульт, який заснував Конституцію Імперії від 21 березня 1870 року, зазначив, що Конституція може бути змінена народом, але лише за пропозицією Імператора [5].

Сьогодні у Французькій Республіці ініціатива перегляду Конституції поділяється між членами парламенту та Президентом Республіки. Більш детально це виглядає так. Стаття 89 Конституції Франції 1958 року передбачає, що

ініціатива з питань перегляду може належати: або Президенту Республіки за пропозицією Прем'єр-міністра, або Парламенту та його членам. У частині 2 цієї ж статті передбачається, що проект чи поправка повинні бути розглянуті у строки, передбачені Конституцією, та проголосовані обидвома палатами у ці ж строки. Перегляд є остаточним після узгодження референдумом. Частина 3 статті 89 передбачає також опосередковану можливість затвердження перегляду на засіданні парламенту в Конгресі [2]. Що стосується парламенту, то у цьому аспекті обидві палати парламенту мають однакові повноваження, що означає те, що проект або пропозиція конституційного закону голосується на одних і тих же умовах Національним зібранням і Сенатом.

Текст остаточно приймається або на референдумі, або більшістю у три п'ятих голосів обидвох палат парламенту. До речі, процедура застосування референдуму була застосована лише один раз при перегляді Конституції 2000 року. Вона була спрямована на скорочення строку повноважень Президента Республіки з семи до п'яти років [6]. Зміни до Конституції увійшли в силу з 2002 року – з часу переобрання Жака Ширака на президентський пост.

Що не підлягає перегляду?

Французька конституція, як і більшість конституційних текстів держав, забороняє перегляд деяких її положень. Ці заборони називаються сутнісними обмеженнями або обмеженнями, що стосуються предмету перевірки. Іншими словами, декотрі конституції містять нематеріальні положення – ті, які не підлягають зміні. Метою таких заборон є захист фундаментальних основ державного ладу.

Уже згадана стаття 89 Конституції Франції 1958 року у своїх частинах 3 і 4 передбачає, що *республіканська форма правління* не підлягає перегляду. Крім цього, жодна процедура перегляду не може бути ініційована або продовжена, коли це торкається *цілісності території*. Крім того, стаття 7 виключає можливість звернутися до процедури перегляду, передбаченої ст. 89, у випадку вакансії на пост Президента Республіки. Таким чином, право ініціативи у питаннях конституційного перегляду є одним із повноважень, які тимчасово виконуючий обов'язки президента Республіки здійснювати не може [2]. Для порівняння, в Україні, у статті 157 Конституції 1996 року зазначається, що якщо зміни передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини або якщо вони спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності, то це означає неможливість їх здійснення [7].

Тож, очевидно, що пункт 5 статті 89 захищає форму правління Французької Республіки, тобто він забороняє відновлення монархії чи встановлення диктатури. А пункт 4 захищає цілісність французької території.

Висновки. Конституція П'ятої Республіки вважається жорсткою конституцією. Це означає, що переглянути її досить складно. Для цього необхідно прийняти конституційний закон за особливою процедурою, визначеною статтею 89 Конституції. Хоча за період свого існування П'ята Республіка зазнала більше 20 переглядів.

Перегляд Конституції може бути ініційовано Президентом за участі уряду, парламент (обидві палати) та народом (прямо чи опосередковано).

Не підлягають процедурі перегляду такі цінності як республіканська форма правління та цілісність державної території.

Список використаних джерел:

1. Michel Verpeaux. Droit constitutionnel 1: théorie générale de l'état - histoire constitutionnelle de la France. La constitution. *UNJF - Université Numérique Juridique Francophone*. 2014. URL: https://cours.unjf.fr/repository/coursefilearea/file.php/64/Cours/02_item/indexI0.htm.
2. Texte intégral de la Constitution du 4 octobre 1958 en vigueur. URL: <https://www.conseil-constitutionnel.fr/le-bloc-de-constitutionnalite/texte-integral-de-la-constitution-du-4-octobre-1958-en-vigueur>.
3. Les révisions constitutionnelles. *Site de Conseil Constitutionnel de la France*. URL: <https://www.conseil-constitutionnel.fr/la-constitution/les-revisions-constitutionnelles>.
4. Constitution de 1852, Second Empire. URL: <https://www.conseil-constitutionnel.fr/les-constitutions-dans-l-histoire/constitution-de-1852-second-empire>.
5. Sénatus-consulte du 21 mai 1870, fixant la Constitution de l'Empire. URL: <https://mjp.univ-perp.fr/france/co1870.htm>.
6. Loi constitutionnelle n° 2000-964 du 2 octobre 2000. Adoptée par référendum. URL : <https://www.conseil-constitutionnel.fr/les-revisions-constitutionnelles/loi-constitutionnelle-n-2000-964-du-2-octobre-2000>.
7. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.